

Trend i hela världen – allt fler länder legaliserar frivillig dödshjälp

I vår översikt över ett stort antal länder framgår hur dödshjälp vinner mark. Genom idogt arbete av engagerade personer och genom ökad lyhördhet hos politiker sker genombrott i lagstiftningen som banar väg för ett värdigare livsslut.

Sida 6

Nya styrelseledamöter – vilka är vi?

RTVD har fått tre nya styrelseledamöter. Här presenterar de sin bakgrund och sin syn på uppdraget.

Sida 4

Tyskland på väg mot legaliserad dödshjälp

I vårt södra grannland Tyskland, EU:s folkrikaste med en mörk 1900-talshistoria, kom genombrottet för några år sedan. Kaj Fölster visar den mödosamma vägen mot en lagstiftning som legaliserar dödshjälp.

Sida 8

Om konsten att dö: "Ars moriendi"

Juristen Krister Weber berättar om en tradition som går tillbaka till senmedeltiden – ståndaktighet inför döden.

Sida 9

Brist på dödshjälp traumatiserar många

I en insändare påminner medlemmen Karin Öckert om hur traumatisk den sista tiden i livet kan vara för vissa personer. Hennes inlägg är en kraftfull plädering för rätten till en värdig död.

Sida 10

I en orolig tid...

Foto: Viktor Sunnemark

Vi lever i en orolig tid. Så har många kunnat säga genom historien, men i Sverige blir ändå kontrasten tydlig mot endast några år tillbaka. Vi har krig i omvärlden, terrorhot mot det egna landet och alltför många skjutningar inom landets gränser. Pessimismen breder ut sig.

I ett läge som detta är det kanske inte så konstigt att det är motigt att få upp frågan om dödshjälp på den politiska agendan. Vi vet att den berör många människor starkt, vi vet att stödet för en lagändring som legaliserar någon form av dödshjälp är massivt (ca 80%), vi vet att allt fler länder i vår omvärld har gått i den riktningen. Men hur få politikerna upp på banan, hur få dem att

inse att detta är en fråga som är potentiellt politiskt "het" och där det finns en stark opinion till stöd för förändring?

Vi i RTVD arbetar på olika sätt för att få en utredning om dödshjälp till stånd, i syfte att få nya riktlinjer för vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet i livets slutskede. Vi ser det som absurt att vår tidigare ordförande Staffan Bergström förlorar sin läkarlegitimation, med motiveringen att han är "uppenbart olämplig att utöva läkaryrket", efter att han hjälpt den svårt ALS-sjuka Per Maritz att få somna in under värdiga former. Vi märker hur förtvivlade människor är över att stå utan alternativ när lidandet blir outhärdligt och endast döden kan ge lindring.

I detta nummer av Bulletinen kan man läsa om situationen i ett antal av världens länder, följa den juridiska utvecklingen av "Bergström-målet" och lära sig något om "ars moriendi", konsten att dö. Nu jämnt 50-åriga RTVD kommer inte att ge upp kampen för ett värdigt livsslut för alla.

Rolf Ahlzén
Redaktör

RTVD – Riksföreningen Rätten Till en Värdig Död

Hemsida: www.rtv.dnu
Allmänna frågor om RTVD:
tel 076 - 808 59 72 (tel.svarare) eller info@rtvd.nu
Medlemsavgift 200 kr/pers/år
För medlemskap, ring 08-1215 1315
eller e-posta rtvd@foreningshuset.se och be om avi.

För gåvor: plusgiro nr 56682-8

Tryck: TMG Sthlm
Layout: Filip Wahlberg
Adress: RTVD c/o Föreningshuset
Lumaparksvägen 7, 120 31 Stockholm
Org. nr 802007-3865

Undertecknarna ansvarar för innehållet i Bulletinen.

Dödshjälp – bödelsjobb eller empatihandling?

Bör läkare som ger döende hjälp att avsluta livet få yrkesförbud?

Den 29 september 2022 blev jag av med den legitimation som läkare som jag innehaft sedan 1969, dvs i 53 år. Under alla dessa år har jag aldrig varit utsatt för ifrågasättande av mina kvalifikationer som läkare. I min roll som förlossningsläkare har jag i många år varit inblandad i svåra fall av akuta komplikationer hos nyfödda och deras mödrar men inte en enda gång blivit anmäld för brister i min kompetens eller kliniska handlande.

Bakgrunden till återkallandet av legitimationen är numera välkänd för flertalet av er som läser detta. Jag hade i juni 2020 kommit i kontakt med en svårt sjuk ALS-patient som planerat att resa till Schweiz för att få hjälp att dö. På grund av restriktionerna under pandemin ställdes dock resan in. Jag hade, efter att ha tagit del av patientens journaler från organisationen Dignitas i Schweiz och patientens övriga journaler givit patienten en hög dos läkemedel för att göra det möjligt för patienten att sova in i döden i sitt eget hem. Patienten vägrade varje form av kontakt med den svenska sjukvården.

Jag gick självmant till polisen och anmälde vad som hänt

Jag gick självmant till polisen och anmälde vad som hänt och blev föremål för misstankar om medhjälp till dråp. Förundersökningen lades sedermera ned och jag blev frikänd

Men Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) krävde av Hälso- och Sjukvårdens Ansvarsnämnd (HSAN) att jag måste berövas min legitimation. Efter över tre års betänketid tog HSAN beslutet att beröva mig legitimationen och kom till slutsatsen att man ansåg att jag var "uppenbart olämplig" att utöva läkaryrket. Men skulle ju kunna förmoda att en så flagrant beskyllning ("uppenbart olämplig") inte borde ta mer än tre år att komma fram till.

HSANs beslut överklagades till Förvaltningsrätten, som tyvärr gick på HSANs linje i en dom som flera jurister hävdar är bristfällig. Den har därför överklagats till Kammarrätten per den 7 augusti i år. Överklagandet fokuserar på flera brister i Förvaltningsrättens dom men framför allt på tre punkter:

Påståendet att jag är "uppenbart olämplig" tillbakavisas liksom att mitt agerande skulle vara "i högsta grad för-

troendeskadligt". Närmare 80% av tillfrågade människor skulle acceptera dödshjälp i Sverige enligt en häromåret genomförd opinionsundersökning endast 5% är emot dödshjälp. Patienten hade undertecknat en bevitnad begäran om att den livsuppehållande behandlingen med ventilator skulle avbrytas och att han skulle få sova in i döden, en s k "palliativ sedering".

Jag skulle ha handlat i strid med "vetenskap och beprövad erfarenhet" trots sakkunniga experters stöd för mitt agerande. Förvaltningsrätten hävdar att det måste handla om svensk "vetenskap och beprövad erfarenhet" medan jag hävdade det självklara i att det måste handla om internationell "vetenskap och beprövad erfarenhet".

Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna (EKMR) stöder i artikel 8 föreställningen att var och en måste ha rätten att "välja när och hur man vill dö". Jag har hänvisat till att EKMR är svensk lag och hävdar att jag handlat i enlighet med artikel 8 i EKMR.

Nu är det bara att avvakta prövningen i Kammarrätten, som beräknas komma med sin dom under oktober månad.

Staffan Bergström
Desleg. läkare

Foto: Birgitta Bergström

Nya styrelseledamöter – vilka är vi?

I mars blev jag uppringd av en trevlig herre som undrade om jag vill gå med i styrelsen i RTVD. Timingen var perfekt då jag precis lagt om mitt liv, slutade att arbeta på familjeföretag på västkusten, och åter hade min bas i Stockholm. Jag sade ja omgående!

Mitt engagemang i rätten till en värdig död kom från en fransk film som jag såg för 10-15 år sedan. Den skakade om mig rejält. Ett bevis för att kultur kan förändra människors liv! Jag tillbringade all ledig tid veckorna efter att jag sett filmen med att läsa och sätta mig in i frågan, bland annat gick jag med i RTVD. Jag är glad att nu kunna bidra aktivt.

Tillsammans med mig valdes Walter och Yasmine in i april. Nedan har jag intervjuat dem om vilka de är och hur de blev engagerad i vår fråga.

Hur har sommaren varit, Walter?

Walter: Ja, kanske inte den bästa. Jag tog julisemester, men avbröt faktiskt i förtid då regnet blev lite för ihållande. Jag satsar på en längre ledighet i vinter istället.

Vem är Walter?

Walter: En jurist som alltid varit engagerad i frihetsfrågor, redan som ung. Att jag blev jurist hänger väl även ihop med ett patos runt rättvisa och frihet. Sedan några år tillbaka jobbar jag som Compliance Officer på en bank. Jag är även engagerad i Liberalerna på kommunal nivå.

Hur kom det sig att du blev engagerad i rätten till en värdig död?

Walter: Det finns ingen speciell händelse som utlöste mitt engagemang. Det växte fram rätt så naturligt när jag började engagera mig i frihetsfrågorna. Jag skrev t.ex. mitt examensarbete om det fanns en rätt att dö under artikel 8 i Europakonventionen. I Sverige har vi fri- och rättigheter som t.ex. yttrandefrihet, religionsfrihet, rätt till abort, rätt att avstå medicinsk behandling, och samkönade äktenskap – alla uttryck för individens självbestämmande. Men vi har inte kontrollen över kanske det mest personliga beslut man nånsin kan fatta; hur och när man dör. Jag anser att rätten till ett självbestämt Världen har gått före oss här

döende är något vi borde ha fått för länge sedan. Världen har gått före oss här, och det är beklagligt att t.o.m. flera katolska länder gått om oss i denna fråga.

Vad anser du är det viktigaste för styrelsen att prioritera?

Walter: Vi vet genom våra underökningar att svenska folket håller med oss om att en utredning borde startas om dödshjälp. Däremot saknas en känsla av att det är bråttom. Vi måste få folk att förstå att det finns människor som lider varje timme under varje dag i Sverige på grund av avsaknaden av detta. Det tror jag är det viktigaste för oss att nå ut med. Att det är bråttom.

Hur tror du att vi kan lyckas med det?

Walter: Bästa sättet är att lyfta fram de tragiska fall som uppstår kontinuerligt. Gärna med folk från olika bakgrund och ålder som en påminnelse om att detta faktiskt är något som kan bli aktuellt för oss alla, inte bara de allra äldsta i vårt samhälle. Vi måste få folk att känna att vi måste agera nu!

Efter detta inspirerande samtal hade jag senare ett samtal med Yasmine

Hur mår du idag?

Yasmine: Jag mår rätt bra, även om det är en väldigt stressig period just nu inför riksdagens öppnande den 12e september. Jag sitter i riksdagen sedan 2014 för Socialdemokraterna. Det är första gången i opposition för mig, så det är lite nytt.

Vilka frågor arbetar du med?

Yasmine: Jag har suttit i socialutskottet sedan jag kom in i riksdagen. Just nu är jag lite extra ansvarig för Hälso- och sjukvårdspolitiken i mitt parti. Jag sitter sedan slutet av förra året också med i SMER.

Hur skulle du beskriva dig?

Yasmine: Jag är en samhällsengagerad person, alltid varit ända sedan barndomen. Det började med mänskliga rättigheter och barns rättigheter. Jag tycker det är viktigt att vi alla bryr oss och sätter oss in i det som pågår. Vad som utmärker mig annars är nog att jag vågar ta i dom jobbiga frågorna, som rätten till en värdig död, jag har även varit aktiv i Republikanska föreningen (ordf).

Hur blev du engagerad i rätten till en värdig död?

Yasmine: Det kom redan som barn för mig. Delvis beror det på att min mamma tog sitt liv, efter en svår och lång tid. Jag har även många närstående som jobbar i vården, så ju äldre jag blivit har jag blir mer och mer fast i min åsikt att detta är en mänsklig rättighet. Vi har jobbat länge för att få rättighet över vårt mående, våra liv i

många avseenden, men denna viktiga rättighet återstår.

Vad kan du bidra med till föreningen?

Yasmine: Framför allt att vara drivande i opinionsarbete på riksnivå, och få upp denna fråga i det politiska samtalet.

Vad tycker du är det viktigaste för oss som förening att fokusera på i dagsläget?

Yasmine: För det första är det opinionsbildning vi måste prioritera. Skapa opinion är lättast genom någon av alla

tragiska fall som kommer. Jag är helt övertygad och har sett själv många gånger att om bara folk förstår vad palliativ vård innebär och att det finns alternativ, så är valet lätt. Politiskt behöver en utredning tillsättas. Socialdemokraterna har inget officiellt beslut emot dödshjälp. Jag vill verka för ett kongressbeslut inom S att dödshjälp skall utredas i Sverige.

Eva Ludvigson

Eva Ludvigson

Bor: centrala Stockholm,
2 utflugna barn och särbo

Ålder: 59

Jobbar: ingenjör inom IT/telekom,
fastighetsutveckling, nu i egen regi

Walter Gulbrandzén

Bor: Solna

Ålder: 37

Jobbar: Compliance Officer

Annat: Jurist

Yasmine Bladelius

Bor: Helsingborg, 4 barn
och man

Ålder: 35

Jobbar: Riksdagledamot (S)

Foto: Rolf Ahlzen

Stora steg mot ökat självbestämt döende i världen

På bara ett år händer mycket. Om du som läser kan mer om något land, meddela gärna aktuell information till elliswohlner@yahoo.com – också om du hittar felaktigheter i texten. Denna text skrevs i juni-juli. Senare nyheter hittas oftast på webbsidan www.wfrtds.org

World Federation of Right to Die Societies (WFRtDS) är den internationella sammanslutningen RTVD tillhör. Ingen substantiell diskussion om dödshjälp förekommer nu i FN-familjen, men Världsfederationens styrelse har beslutat söka NGO-status (Non Governmental Organization) i ECOSOC, FNs ekonomiska och sociala råd, för att där försöka väcka intresse för vår fråga. Man funderar också på att söka NGO-status med Europarådet, där rätten att bestämma över sin död sedan åtskilliga år är på agendan som en av de mänskliga rättigheter som omfattas av en konvention.

Schweiz tillåter läkarassisterat döende sedan 1942; från 1998 även för utländska medborgare. Ca 1,5 % av landets dödsfall sker med dödshjälp. I år har en dömd fånge sökt och för första gången blivit beviljad dödshjälp. Debatten efteråt har dock inte lett till några ändringar i regelverket.

Nederländerna är landet kanske mest förknippat med dödshjälp, dels för att det har funnits där så länge (över 40 år, varav 21 år formellt legaliserad), dels för att eutanasi ingår, dels för att dödshjälp är tillåtit i flera omständigheter än i något annat land – och därmed har den högsta andelen dödsfall – 5,3 % år 2021 - med dödshjälp. Stödet för dödshjälp är massivt men ett kontroversiellt förslag är att utvidga dödshjälp till att även årligen omfatta 5 till 10 dödssjuka barn mellan 1 och 12 år.

Belgien har haft dödshjälp lika länge som Nederländerna men bara ca hälften så hög andel av dödsfallen där sker med dödshjälp. Ganska okänt är att Belgien tar emot ett litet antal personer från andra länder, mest från Frankrike. Två nyligen omskrivna fall handlade om 1) en dement kvinna i 70-årsåldern med mångårig kronisk depression, och 2) en kvinna som 2007 dödade sina fem barn, sedan försökte begå självmord, och därefter upprepade gånger begärt dödshjälp. Nyligen fick hon den beviljad. Sedan 2009 finns dödshjälp också i Luxemburg.

10 delstater i **USA**, samt huvudstaden Washington, DC, har nu dödshjälp. Oregon var först 1998 och de andra har ganska liknande lagar, med stränga villkor och med

endast läkarassisterat döende tillåten. Flera delstater är på gång. Andelen dödsfall med dödshjälp i Oregon är nu 0,6 % (omsatt till Sverige skulle det innebära ca 540 fall bland våra 90 000 årliga dödsfall). Till följd av domstolsbeslut har Oregon och Vermont tagit bort kravet att vara bosatt i delstaten för att kunna få dödshjälp;

Oregon och Vermont har tagit bort kravet att vara bosatt i delstaten

andra delstater lär göra likadant. Montana har dödshjälp sedan 2009. En grupp mot dödshjälp nyligen försökt stifta en lag som hade gett läkare fängelsestraff om de skrev ut recept för dödshjälp. 88 % av befolkningen i delstaten ville ha kvar dödshjälp och lagförslaget stoppades. I Massachusetts lyckades konservativa krafter, inklusive katolska kyrkan, med minsta marginal i en folkomröstning 2012 förhindra införande av dödshjälp. En lag är nu på gång med stöd av nära 80 % av väljare.

I ett domslut förklarade Författningsdomstolen i **Kanada** dödshjälp under vissa omständigheter vara en mänsklig rättighet och tvingade parlamentet 2016 att stifta lagen om MAiD (medical assistance in dying). Nästan samtliga patienter föredrar att låta sjukvårdare administrera dödshjälp (eutanasi). I mars 2023 skulle regeringen ha beslutat om rätten till dödshjälp också för personer med psykisk sjukdom, men frågan är så svår (bland annat hur en psykisk sjukdom ska kunna bedömas 'obotlig') att beslutet har skjutits upp ett år. Ca 2,5 % av dödsfallen i Kanada sker med dödshjälp.

Colombia har dödshjälp sedan författningsdomstolen 1997 förklarade den en mänsklig rättighet. Den har motarbetats i landet men långsamt blir fallen fler. 99 fall på vårdinstitutioner genomfördes under 2022. Ett okänt antal utfördes i hemmen.

Högsta domstolen i **Peru** förklarade en kvinnas rätt till dödshjälp men den hade inte genomförts när detta gick till tryck. Inget nytt har rapporterats från annat håll i Sydamerika där lagförslag tidigare har förekommit i Argentina, Chile och Uruguay.

Australien har nu VAD (Voluntary Assisted Dying) i

hela landet. Lagarna liknar varandra i de olika delstaterna och territorierna.

VAD i **Nya Zeeland** trädde i kraft i november 2021. Lagen, som även tillåter eutanasi, föregicks av en folkomröstning där 66 % var för och 34 % emot dödshjälp.

I **Spanien** fastslog författningsdomstolen i mars 2023 att lagen om dödshjälp som antogs i juni 2021 inte strider mot Spaniens författning eller Europadomstolens uppfattning. Domstolens beslut bekräftar det som står i den spanska lagen om dödshjälp – att personliga och frivilliga beslutet att avsluta sitt eget liv "är ett av de avgörande beslut som skyddas av rätten till självbestämmande för personen, som härrör från de grundläggande rättigheterna till fysisk och moralisk integritet och med erkännande av principerna om värdighet och fri utveckling av personligheten".

Portugals parlament fastslog med absolut majoritet i maj 2023 den dödshjälp som ska träda i kraft i höst. Tre gånger tidigare vägrade landets president att godkänna lagen. Lagens motståndare har inte gett upp och kräver ännu en granskning av författningsdomstolen. En stor del av de portugisiska läkarna väntas förklara sig samvetsvagrare.

Opinionen i **Italien** blir allt mer positiv till dödshjälp, men konstitutionsdomstolen förra året förklarade oacceptabelt ett initiativ till folkomröstning. Samma domstol 2019 klargjorde att hjälpen att dö under vissa betingelser är en konstitutionell rätt. En slutgiltig legalisering av assisterat döende i Italien verkar ha fått vind i seglen.

En slutgiltig legalisering av assisterat döende i Italien verkar ha fått vind i seglen

I **Frankrike** har flera viktiga steg tagits. Den rådgivande nationella etikkommittén uttalade sig positivt till dödshjälp i september 2022. President Macrons medborgarkonvention i april i år tog klar ställning för dödshjälp, och Macron meddelade sedan att ett lagförslag kommer i slutet av sommaren.

Beträffande läget i **Tyskland**, se artikeln på nästa sida.

Österrike följde Tysklands väg att 2020 fastslå att dödshjälp är en medborgerlig rättighet. 2021 antogs en lag som har snarlika krav som i Oregon-modellen. Från

och med i år kan den som uppfyller de stränga villkoren för dödshjälp få ett 'dödstestament' med vilket man på apoteket kan få utskrivit ett dödligt läkemedel.

I **Taiwan** är såväl assisterat döende som eutanasi förbjudet men landet är relativt progressivt i Asien, och var först 2015 att stifta en lag om patientens rätt till autonomi. En läkarled grupp har börjat samarbeta med Dignitas i Schweiz och hittills hjälpt 12 patienter att resa dit för dödshjälp. Ett 20-tal fall till är på gång.

I **Storbritannien** är en bred majoritet av befolkningen positiv till dödshjälp. En lag enligt Oregon-modellen antogs av parlamentets överhus i oktober 2021, men ännu inte behandlats i underhuset. 72 % av medlemmarna i Royal College of Surgeons röstade i juni i år att upphäva organisationens motstånd till dödshjälp.

Irlands parlament röstade i januari i år för att utse en särskild kommitté som ska överväga ett lagförslag om VAD (Voluntary Assisted Dying).

Arvokkaaseen Kuolemaan (RTVDs motsvarighet) i **Finland** lyckades i ett medborgarinitiativ 2016-2017 samla 63 000 underskrifter för att förmå parlamentet att ta upp dödshjälpfrågan. Parlamentet avvisade initiativet men tillsatte en kommission för att förbereda grunderna för lagstiftning om palliativ vård och dödshjälp. Finska Läkarförbunds medlemmar är mycket jämnt fördelade, med 49 % för och 47 % emot dödshjälp. Den finska föreningen samlar igen in de minst 50 000 underskrifter som krävs för ett nytt medborgarinitiativ helt nyligen. Antalet medlemmar i Exitus har fördubblats de senaste två åren.

I **Norge** är drygt 70 % av befolkningen för dödshjälp. Ett politiskt parti, Fremskrittspartiet, har dödshjälp inskrivet i sitt partiprogram.

På **Island** är 76 % för och endast 7 % emot assisterat döende. Två tredjedelar ville att en läkare skulle administrera döendet (eutansi).

Danmark fick en dramatisk ändring i juni i år när partiledarna för Socialdemokratiet (Mette Frederiksen, tillika statsminister) och Moderaterna (Lars Løkke Rasmussen, tillika utrikesminister) offentligt förklarade sig för att dödshjälp måste upp till seriös debatt. Detta efter RTVDs motsvarighet hade lyckats samla in de minst 50 000 underskrifter som krävs för att en fråga ska tas upp i riksdagen.

Rapporterna sammanställda av
Ellis Wohlner

Tyskland – svårt enas runt regelverk

Tyskland har återigen misslyckats med att enas runt ett nytt regelverk för assisterat döende. Döds-hjälp är lagligt sedan 2020 men diskussionerna om hur detta skall regleras är intensivt debatterade och splittringen stor.

Författningsdomstolen upphävde 2020 den lag som förbjöd assisterat döende, då den ansåg att lagen stred mot konstitutionens skydd av individens självbestämmande, vilket var en stor framgång för de som kämpat för assisterat döende.

Tyskland har levt med en aktiv debatt om läkarassisterat döende under ett antal decennier. Aktiv dödshjälp är förbjudet i Tyskland och har aldrig debatterats, vilket brukar hänföras till Tysklands erfarenheter från andra världskriget. Däremot är självmord lagligt i Tyskland sedan 1751, infört av Fredrik den store och i samma anda är även assisterat suicid lagligt om man kan bevisa att valet är frivilligt och personen beslutsfäbig. Ett antal organisationer har vuxit fram som stöttar assisterat självmord utanför sjukvården, där vår systerorganisation DGHS med start 1980 är den äldsta. Antalet assisterade självmord genom hjälporganisationer har legat på ett antal hundra per år. Det har även funnits läkare som assisterat vid självmord, då vissa läkarförbund på förbunds-nivå har tillåtit detta.

I början av 2010-talet började konservativa grupper, läkarsamfundet samt kristna grupper driva en debatt där man ville stänga ned organisationer som erbjöd suicid-assistans. Man fick igenom en kriminalisering av all typ av organiserad hjälp av assisterat självmord 2015. När denna lag trädde i kraft upphörde alla organisationer och läkare med alla former av assistans. Det är denna lag som upphävdes av Författningsdomstolen 2020. Domstolen rekommenderade att ett regelverk för assisterat döende skulle införas.

Ett första försök att besluta om riktlinjer gjordes under 2022 – utan resultat. I juli i år lades två förslag fram i Förbundsdagen, kort summerade nedan

1) Castellucci et al. är det strängare förslaget och ville införa en ny brottsrubricering där "någon, som med intentionen att förorda suicid hos någon annan, möjliggör, ger i uppdrag eller förmedlar möjlighet till det på kommersiell basis, skall bli straffad med upp till 3 års fängelse eller böter".

Man vill tillåta assisterat döende när en person bekräftar vara självbestämmande och vid sina sinnens fulla

bruk av en psykolog, psykiater eller liknande vid två separata tillfällen med minst 3 månaders mellanrum. Personen måste även genomgå ett samrådsmöte.

2) Det mer liberala förslaget kallat Helling-Plahr/Kunasth Kunast föreslog ett ramverk utanför brottsbalken. Man har ambitionen att "alla som vill avsluta sitt liv av fri vilja skall ha rätten att söka hjälp utan oro att få legala problem". Man förordade dock införande av vissa krav på råd och väntetider – om än mindre strikt än Castelluccis förslag. Exempelvis bör i allmänhet samråd med en yrkesutbildad instans, där även alternativ till självmord diskuteras, vaar en förutsättning för att förskriva läkemedel till självmord. Förskrivningen ska då kunna ske tidigast tre veckor efter konsultationen – och högst tolv veckor efteråt.

Inget av dessa förslag fick en majoritet bakom sig. De två förslagen och även den debatt som fördes i Bundestag den 6 juli i år hittas lätt på www.bundestag.de – sök på "suizid".

DGHS anser nytt regelverk inte behövs

Vår systerorganisation DGHS anser att ett nytt regelverk inte behövs. De menar att en entydig rättslig ram för åtgärder redan finns i Tyskland för läkare och organisationer som hjälper en av sina patienter vid ett frivilligt självmord.

DGHS, i brist på alternativ att behålla status quo, stöttade förslag nummer 2, det liberalare alternativet. Några andra röster i debatten är tyska läkarförbundet, vetenskapliga medicinska specialistföreningar samt det nationella programmet för suicidprevention vilka har varnat för att man ej debatterat alla detaljer runt denna reglering ännu och välkomnade att något beslut ej togs.

Det tyska sällskapet för psykiatri och psykoterapi kritiserade det liberalare lagförslaget för att inte innehålla tillräckliga krav på pliktrådgivning, vilket är viktigt som effektivt skydd för personer med psykiska sjukdomar och andra utsatta grupper.

Ett viktigt resultat enades dock riksdagsledamöterna om: att stärka det självmordsförebyggande arbetet genom tvingande utbyggnad av suicid-prevention över hela landet.

Tyskland fortsätter sin livliga diskussion. När skall Sverige påbörja sin?

Kaj Fölster

"Ars Moriendi" – om ståndaktighet mot lidandet inför döendet

"Ars moriendi" är ett latinskt begrepp som betyder "om konsten att dö" eller "ståndaktighet inför döden". Det refererar till medeltida texter, som handlar om hur man skall hantera döden på ett andligt sätt, en "förädling av människosjälens" som lidandet (när allt hopp var ute) bör leda till. Förädling av själen ansågs, under 1400-talet och framåt, vara nödvändig för att få Guds välsignelse, evigt liv i himlen och undgå eviga straff i helvetet.

Sverige var vid denna tid ansluten till den katolska kyrkan men de delvis bibliska tankefigurerna fanns kvar i människors sinnen och styrde kyrkliga ceremonier under många hundra år därefter. Ibland anas att dessa medeltida föreställningar, särskilt om döendet, har levt kvar till vår tid. Motståndet mot dödshjälp bland många kristna, inte bara katoliker, kan vara rester av sådana medeltida tankefigurer.

De religiösa föreställningarna inför döden tog sig då uttryck i en hel litteraturart i form av handledningar som fick stor spridning på många språk i Europa. Den mest bekanta författades av en professor i teologi i Paris, Jean Gerson. Den var främst avsedd för prästerna, inför allvarliga sjukbesök, men också att läsas av var och en som nyttiga påminnelser om döden. Ärkebiskopen i Uppsala Jakob Ulfsson hade "befalt och budit" att låta göra en översättning till svenska. Denna handledning trycktes i början av 1500-talet som en av de första svenska tryckta verken. Den har 2009 getts ut av Skara stiftshistoriska sällskap i faksimiltryck och i översättning. Den inkluderar tre uppsatser och är rikt illustrerad med samtida träsnitt. Illustrationerna skildrar drastiskt hur en människa på sitt yttersta är omgiven av, förutom präst och anhöriga, änglar och djävlar som kämpar om hennes själ, ofta med den upphöjde Kristus i centrum.

Ars Moriendi i vid bemärkelse med texter, frågor och illustrationer ger oss förståelse för hur man förhöll sig till döendet i det senmedeltida, kristna samhället. Men jag tänker också på hur många av dessa föreställningar ännu är levande hos religiöst bibeltrogna människor över hela världen. De religiösa hoten och löften påverkar många av dessa på ett sätt som riskerar att driva dem till handlingar som inte är rationellt motiverade. Men det finns idag även miljoner människor med radikalt andra, icke-religiösa värderingar, som vill göra andras välbefinnande till sina motto. Tyvärr finns också människor med makt och myndighet som inte respekterar deras välbefinnande som sin moraliska vägledning.

Det sista lidandet vid obotlig sjukdom anses alltså av somliga som gagneligt för det eviga livet och som lyd-nad inför Guds principer. Om dödssjuka människor

Det sista lidandet vid obotlig sjukdom anses alltså av somliga som gagneligt för det eviga livet

idag som inte tror på dessa medeltida föreställningar om Gud m m. ändå måste genomleva ett utdraget lidande, som (under vissa utredda och kontrollerade omständigheter) med medicinsk hjälp skulle kunna avslutas, tycks mig detta vara ett brott mot individens rätt att själva få bestämma över sina liv även under den sista svåra tiden. Ett slags "välvilligt" tvång.

Det ofta hörda motståndet från fundamentalistiska religiösa företrädare mot all form av dödshjälp – även när allt hopp är ute och den döende inte får tillräcklig palliativ symtomlindring – kan troligen härledas till den orubbliga ståndaktigheten mot lidandet inför döendet.

Krister Weber

jurist som lämnat Jehovas Vittnen efter mer än 50 år, styrelsemedlem i Humanisterna Gotland.

En liten bok om konsten att dö

När barnboksförfattaren Ulf Nilsson fick beskedet om obotlig cancer, började han, under sina sista veckor i livet, föra anteckningar. De har redigerats och recenserats som en opretentiös och vacker *ars moriendi*. "En liten bok om konsten att dö" är utgiven på Bonniers förlag.

Några sentenser:

Ars moriendi är bara självklarheter till sist!

Inför den största frågan studsar svaren tillbaka.

Kämpa eller acceptera?

Försoning.

Och en lättnad. //

Slutat att tänka på hemska döden.

Accepterar den som natten som skall komma.

Nu gäller det bara att göra det. Och när det är över är det skönt att ha det avklarat.

Ingen kommer ifrån det.

Brist på dödshjälp traumatiserar många

Att förvägra en person dödshjälp i livets slutskede kan innebära stora trauman hos anhöriga och andra berörda.

Dödshjälp är inte något som erbjuds oss svenskar i livets slutskede. De största invändningarna mot en acceptans kommer från läkarkåren. Läkarna vill inte ta liv, deras uppgift är att ge liv. Men en allt större andel av läkarkåren är nu för dödshjälp.

En grupp som inte ges tillfälle att hävda sin röst i media är de som gravt traumatiseras av följderna av förbudet. I första hand gäller det de personer, vars lidande är så

Tänk vilken ångest och vilka svarta tankar som måste föregå ett sådant beslut

stort att de väljer att avsluta sitt liv för egen hand. Tänk vilken ångest och vilka svarta tankar som måste föregå ett sådant beslut. Men även anhöriga drabbas av stor sorg och ångest. Den kvinna som finner sin make hängd (den vanligaste självmordsmetoden bland män) tvingas leva med den bilden på näthinnan i resten av sitt liv. Sorgen får sällskap med ångesten kring hans sista tid i livet.

Också människor som för den döde är helt okända kan tvingas in i traumatiserande ångest av ett självmord. Till exempel sägs det att i princip alla lokförare någon gång i sitt liv tvingas köra över någon person som i sin förtvivlan väljer att kasta sig framför tåget. Statistiken säger att en person tar sitt liv var sjätte timme i Sverige.

Dödshjälp innebär trygghet

Det är mycket svårt för yngre personer att sätta sig in i vad det innebär att leva med kroniska smärtor och svåra

funktionella inskränkningar i livets slutskede. Till det kommer för många av oss gamla en ångest för döden, men det är oftast dödssättet som skrämmer oss. En rädsla för stark smärta eller att bli liggande förlamad, utan möjlighet att kommunicera med omgivningen. Det skulle kännas som en stor trygghet att veta att vi själva kan påverka förloppet och få en smärtfri död när vi vill.

Ska det vara så svårt att förstå att en ALS-patient kanske inte vill invänta det allra sista andetag hen förmår att ta innan döden, utan föredrar assisterad dödshjälp lite tidigare i förloppet? Är det gamla religiösa föreställningar om att "självspillingar" inte fick begravas i vigd jord som fortfarande präglar vårt tankesätt och våra lagar?

Ett värdigt avslut

Så här vill jag ha den sista tiden i mitt liv:

Mätt på liv och trött på alla inskränkningar däri fattar jag beslutet att avsluta mitt liv. Jag söker en läkare, som med alla sina verktyg försöker övertala mig att avstå. Men beslutet är alltid mitt.

För att bespara mina efterlevande mycket arbete avslutar jag mina konton hos alla de företag och myndigheter som jag är beroende av för ett drägligt liv. Viktigt är också att få möjlighet till samtal med nära och kära för att söka försoning eller bara säga de uppskattande ord som man tänkt men aldrig sagt. Allt för att få avsluta med frid i sinnet.

Jag samlar dem av mina anhöriga eller vänner som jag vill ha omkring mig vid avskedet. Läkaren har blandat den dryck som jag själv för till munnen (om jag kan), när jag känner mig redo. Ångrar jag mig i sista ögonblicket är det inga problem.

Behovet av dödshjälp

I Nederländerna där assisterad dödshjälp har funnits i många år använde sig 7666 personer av metoden år 2021. Befolkningen är knappt dubbla den svenska. Behovet är med andra ord inte litet.

Det är lagstadgat i Sverige att all vård ska ske i samråd med patienten. Varför gäller inte den lagen i livets slutskede? Det är hög tid för våra politiker att ta sig an frågan om dödshjälp så att vi medborgare kan känna oss trygga att få ett värdigt slut på livet.

Karin Öckert

RTVD:s påverkansarbete har fått ny inriktning

Styrelsen tillsatte under hösten 2022 en arbetsgrupp med uppdrag att se över vårt påverkansarbete som hittills upplevts som spretigt. Trots att föreningen funnits i nästan 50 år har inget hänt när det gäller beslut i riksdagen.

Arbetsgruppen kom fram till att vi borde undersöka om en professionell PR-byrå kunde hjälpa oss att nå fram bättre. Offerter inhämtades och valet föll på PR-byrån Westanders som hjälper företag och organisationer att kommunicera på andra sätt än genom köpt reklamutrymme, ofta med målet att bl.a. bilda opinion och påverka politiska beslut.

Den 16 februari 2023 anordnade Westanders en workshop för ett antal av RTVD:s styrelseledamöter, som under en heldag diskuterade både strategiska vägval och aktiviteter. Resultatet av arbetet dokumenterades i en rapport med strategi- och handlingsplan. I rapporten lyfts fram att det övergripande syftet med RTVD:s påverkansarbete är att förändra svensk lagstiftning så att även svenskar har rätt att få dödshjälp. Vi ser dödshjälp som en rättighetsfråga med utgångspunkt från de mänskliga rättigheterna. Målet blir därför att vårt påverkansarbete ska leda till att det tillsätts en bred och gedigen utredning om dödshjälp. **Rapporten pekar uttryckligen på att vi, för att vara framgångsrika, bör koncentrera oss på att få beslutsfattare och politiker att förstå vad vi vill och att vi själva arbetar fokuserat.**

Styrelsen har utifrån den aktuella rapporten diskuterat vilken inriktning RTVD:s påverkansarbete ska ha. Vi vill vara tydliga med att utgångspunkten för vårt arbete är att dödshjälp är en rättighetsfråga som berör alla. Samtidigt inser vi att många tycker att frivillig dödshjälp är en svår fråga och att det finns argument som talar både för och emot att införa dödshjälp. Dödshjälp är i grunden en värderingsfråga och därmed i hög grad också en politisk fråga. Ett politiskt beslut om att införa frivillig dödshjälp behöver vara förankrat och kunskapsbaserat; det förutsätter således en bred och gedigen utredning.

Vårt huvudbudskap

Mot den bakgrunden är vårt huvudbudskap att det är hög tid att förändra vår lagstiftning så att vi också i det här landet får rätt till frivillig dödshjälp. Det är en rättighetsfråga som berör alla. Samtidigt vill vi understryka

Foto: Westanders

Deltagarna vid workshopen, bland andra styrelseledamoten Barbro Westerholm som avled en knapp månad senare, den 13 mars, efter kort tids sjukdom.

att det är bråttom, då det nuvarande regelverket drabbar inte bara döende patienter utan även personal inom hälso- och sjukvården. Vissa känner sig osäkra vid behandling av döende och är oroliga för att förlora legitimationen om behandlingen i efterhand bedöms överskrida de mycket otydliga gränserna för vad som är vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessutom ökar risken för att en dold "dödshjälp" ytterligare etableras med hjälp av resurser som finns på internet. Inte minst av detta skäl behövs en lagstiftning med ett tydligt regelverk.

Enligt Westanders bör vi bortprioritera aktiviteter där RTVD intar rollen som aktivist eller folkbildare. Det kan handla om aktiviteter såsom provokativa utspel, utdelning av flygblad, föreläsningar och seminarier. Styrelsen har dock bedömt att det vore fel att inte utnyttja den förmåga och kunskap som finns bland styrelseledamöterna. Vi har därför beslutat att de i styrelsen som kan och vill arbeta med denna del av påverkansarbetet ska få fortsätta göra detta, även om vi alltså nu byter huvudinriktning. **I rapporten föreslogs också att en påverkansgrupp skulle tillsättas som ska leda arbetet med den nya inriktningen.** Som huvudansvarig utsågs Aud Sjökvist som dock är fri att knyta andra personer till sig i påverkansarbetet.

RTVD:s nya inriktning på påverkansarbetet har kommit till uttryck i en debattartikel i SvD den 3 juni under rubriken "Dags för Sverige att utreda modern dödshjälp" och i föreningens aktiviteter under Almedalsveckan 2023. Vi kommer att utveckla detta arbete framöver.

Aud Sjökvist och Hans Forsslund

ORDFÖRÄNDEN HAR ORDET

Vi har krävt dödshjälp i 50 år

Nu är vi tillbaka i selen efter en fantastisk sommar som dock avslutades med en rejäl rotblöta orsakad av ovädret Hans. Är det den som skriver här?

Foto: Hans Forsslund

Sommaren inleddes hektiskt med förberedelserna inför årets Almedalsvecka. Vi hade rest ett 5×10 meter stort tält på min tomt innanför ringmuren i Visby. Allt fungerade bra tills det började blåsa så kraftigt att tältet höll på att lyfta! Som tur var skedde det några timmar före Staffan Bergströms programpunkt på lördagen. Det gick att förankra tältet med stenar samtidigt som vinden avtog något. Hur veckans program avlöpte ses på RTVDs Youtubekanal <https://www.youtube.com/@rtvd-se>

Våra aktiviteter under Almedalsveckan utformades utifrån vårt nya huvudbudskap som utgår från individens rättighet och ytterst de mänskliga rättigheterna enligt Europakonventionen.

Varje dag arrangerade vi Träffpunkt/Öppet hus på temat ”Värdig död – mänsklig rättighet?” Denna aktivitet var relativt välbesökt av ”spontanbesökare”, varav flera var lokalpolitiker i andra delar av landet. De ville veta hur det fungerar med dödshjälp i Sverige, bl.a. för att inhämta kunskap inför skrivandet av motioner till partikongresser. En av dagarna resulterade aktiviteten i ett ”rundabords-samtal” under knappt två timmar. Vi fick då många värdefulla berättelser om hur det kan gå till i livets slutskede på både särskilda boenden och hospice-avdelningar. Flera besökare ansåg att deras anhöriga fått allt annat än ett värdigt avslut på livet.

Till vår paneldiskussion med titeln ”Rätten till en värdig död – vad behövs för att även svenskar ska få den rätten?” hade vi bjudit in representanter från samtliga riksdagspartier. Deltagare blev: Yasmine Bladelius och Mathias Tegnér (S), Lina Nordquist (L), Janine Alm Ericson (MP) och Kerstin Lundgren (C). Från RTVD

deltog Aud Sjökvist och moderator var Fredrik Westerholm.

Veckan avslutades med ett samtal mellan, å ena sidan, representanter för RTVD – Staffan Bergström och Walter Guldbrandzén – och, å andra sidan, publiken. Det blev oerhört tydligt hur osäkra och rädda sjukvårdspersonal kan vara när det gäller vilket, och hur mycket, stöd de får ge en patient i livets slutskede. Det måste tydliggöras vad det är som gäller.

RTVD bildades för 50 år sedan i oktober 1973

Så här skrev vår grundare Berit Hedeby i boken Ja till dödshjälp om föreningens tillkomst:

”Jag skrev en artikel om döden och dödshjälp i Dagens Nyheter i juni 1973. Jag skildrade min mors död i cancer och de – som jag intensivt upplevde det – onödiga plågor hon fick utstå innan döden kom som en befriare. Vi måste få rätt att bestämma om vår död, var temat i artikeln, som gav upphov till en livlig debatt på DN:s kultursidor under ett par månaders tid, där läkare, sjukvårdare m.fl. deltog. I september återkom jag med en ny artikel i DN med ett förslag att vi – efter amerikanskt mönster – borde bilda en aktionsgrupp för att på det sättet föra kampen om rätten till vår död vidare. Jag fick stort gensvar och i oktober 1973 bildade vi Aktionsgruppen Rätten till vår död. I februari 1974 hade vi vårt första årsmöte, föregånget av en stor debatt i Gamla Riksdagshuset inför fullsatt auditorium. Många människor fick vända i dörren, intresset var enormt stort. Medverkande i debatten var professor Ingemar Hedenius, överläkare Clarence Blomquist, professor Hans Thornstedt, biskop Ingmar Ström, sjukvårdsbiträdet Britta Stenwall och undertecknad.”

I år uppmärksammar vi att det gått 50 år genom att 7 november arrangera ett seminarium, i samarbete med Arena Idé, i ABF-huset, Sveavägen 41 i Stockholm. Alla är välkomna och de som inte kan närvara kommer att få ta del av mötet via vår Youtubekanal. Närmare information finns på vår hemsida.

Hans Forsslund
Ordförande i RTVD